

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας ὑπὸ Χρυσόστομου Παπαδοπούλου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος. Ἀλεξάνδρεια 1933

Εἶναι μέγα πλεονέκτημα, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἔχει εὐρυτάτην γνῶσιν τῶν πηγῶν καὶ τῶν βοηθημάτων, ἡ δὲ συγγραφικὴ αὐτοῦ δεινότης καθιστᾷ αὐτὸν ἀπόλυτον κύριον τοῦ θέματος. Εἰς τὴν ἔρευναν προβαίνει οὐχὶ ἐπαγγελματικῶς, ἀλλ' αἰσθάνεται ζωηρὰν πίστιν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ μετ' ἐμπνεύσεως, ἕσον καὶ ἀφοσιώσεως ἐργάζεται διὰ τὸν θρίαμβον αὐτῆς.

Τὸ πρῶτον κεφάλαιον ἐκτίθεται μεθοδικῶς, καὶ ἡ ψυχολογικὴ ἀνάλυσις τῶν συνθηκῶν τοῦ φόνου τῆς Ὑπατίας δημιουργεῖ αἰθρίαν διὰ τὴν νεφελώδη θέσιν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν τῷ Β' καὶ Γ' κεφ. παρουσιάζεται τὸ Μουσεῖον τῶν Χριστολογικῶν ζητημάτων πλήρες θεολογικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἀντιμέτωποι ἴστανται δύο ἐξέχουσαι φυσιογνωμίαι τῆς Ἐκκλησίας ὁ Κύριλλος καὶ Νεστόριος. Πελαγοδρομοῦσιν εἰς τὸν ἀτέρμονα ὠκεανὸν τῆς Χριστολογίας καὶ σωτηριολογίας, ἐπεκτεινόμενοι πέραν τοῦ κύκλου τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως, ὅπου φύεται ἡ θρησκευτικὴ πίστις, ἥτις εἶναι ἡ ἀνωτέρα τοῦ ἀνθρώπου σοφία, ἥτις καὶ μόνη λύει τὰ ἄλυτα καὶ θεραπεύει τὰ ἀνίατα, καὶ ἥς ἀνευ ἀκατάληπτος ἀποβαίνει ἡ ζωὴ. Ἀμφότεροι ἀφορμῶνται ἐκ τοῦ ἱεροῦ ζήλου ὑπὲρ διασώσεως τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἄλλ' ὁ δευτέρος ταχέως προσκρούει εἰς υφάλους, ἕως κατ' ἀρχὴν ἀσυναίσθητως καὶ τὸ πλοῖόν του κυμαίνεται. Ὁ Κύριλλος ὡς ἐμπειρότερος ναυτίλος προστρέχει εἰς βοήθειαν, υποδεικνύει τοὺς υφάλους, καταβάλλει προσπάθειάς εἰς διάσωσιν, ἰκετεύει υποδεικνύων ὁρομολόγιον ἀσφαλέστερον. Πλὴν εἰς μάτην, τὸ κυμαινόμενον πλοῖον ὑπέστη κατάγμα, πλημμυρίζει, καὶ ἐν βραχεῖ καταποντίζεται. Οὕτω δημιουργεῖ χάσμα ἐν τῷ Ὠκεανῷ τῆς πίστεως. Τὸ χάσμα δὲ τοῦτο, ὡς ἡφαισιώδης ἐκρηξις, λεληθότως ἀπέκοψεν ἐκ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἱκανὰ τμήματα, ἐφ' ὧν μέχρι σήμερον περιπλανῶνται χριστιανικὰ ἀποσπάσματα ὡς νεφέλαι ἀνδρῶν. Καὶ ἐνῶ μία κορυφὴ τῆς Ἐκκλησίας κατεποντίσθη, ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας ἤρθη ὡς κέδρος τοῦ Λιβάνου, ὡς ἀμπελος εὐκληματοῦσα ἐξ Αἰγύπτου μετηρμένη, ὡς ξίφος τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ πίστεως, ὡς στυλοβάτης τοῦ δόγματος, σπουδαιότατος παράγων τοῦ

ἱστορικοῦ Χριστιανισμοῦ, ποιητῆς τῆς Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου

Τὴν ἀντινοσοῦσιν ταύτην ἐναργῶς παρέχει ὁ συγγραφεὺς. Παρὰλλήλως ταύτη τάσσεται ἐρρωμένη ἀπολογητικὴ κατὰ τῶν θεωριῶν τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης, ἐλεγχος τῶν πλαστογραφιῶν τῶν Δυτικῶν, σαφῆς καθορισμὸς τῆς ἀντιλήψεως τῆς Συνόδου περὶ τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης, οὐτινὸς ἡ θέσις σημειοῦται μόνον λόγῳ ἱστορικῆς ἀνάγκης, πλὴν ἄνευ σοβαρᾶς πρωτοβουλίας, ψυχραίμως περιγράφονται αἱ σφοδραὶ θύελλαι τῆς Συνόδου. Ἐν τῷ Δ' κεφ. ἐξετάζονται αἱ πρὸς ἔνωσιν τῶν διῆσταμένων ἐργῶδες ἐνέργειαι, καὶ ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ ταύτῃ ἀναλάμπει φαεινότερα ἢ δρᾶσις τοῦ Κυρίλλου διὰ τὴν πεποιθήσιν, ἣν ἔχει ἐπὶ τῶν ἐπάλληξων τῆς Ὀρθοδοξίας.

Μετὰ θάνατον ἔστη ἡ μνήμη αὐτοῦ ἀγία καὶ μακροχρόνιος, φύτευμα Κυρίου εἰς δόξαν. Τὰ δὲ συγγράμματα αὐτοῦ εἶναι ὁ πολικὸς ἀστὴρ ἐν τῷ Χριστολογικῷ προβλήματι.

Ἐν τῷ Ε' κεφ. ἐκτίθεται ἡ συγγραφικὴ δρᾶσις τοῦ ἀγίου Κυρίλλου, καὶ ὁ συγγραφεὺς ὡς ἔπος σημειοῖ, «ἐμπροσθε δ' ἀληθῶς κατὰ-πλήξιν ἡ δραστηριότης καὶ συστηματικότης αὐτοῦ ἐν τῇ ἀκαταπονήτῳ συγγραφικῇ δρᾶσει σ. 381». Ἄλλ' ἂν τοῦτο ἀληθεύῃ περὶ τοῦ Αἰγυπτίου ἀγίου, περὶ τοῦ Ἀθηναίου συγγραφῆως καὶ Ἱεράρχου λέγωμεν, ὅτι ἡ συγγραφικὴ αὐτοῦ παραγωγικότης ὑπερβαίνει πᾶσαν ἔννοϊαν.

Εἶναι δὲ ἄξιον σημειώσεως ἡ ἐπικαιρότης τοῦ συγγράμματος.

Διότι οὐχὶ πρὸ πολλοῦ Ἀμερικανοὶ Ἄγγλοι καὶ Γερμανοὶ θεολόγοι ἐν συμμαχίᾳ ἀνέλαβον τὴν ἔρευναν τοῦ Χριστολογικοῦ προβλήματος, καὶ μετὰ συζητήσεις γενομένας τῷ 1928, βραδύτερον ἐδημοσίευσαν εἰς ἰδιαιτέρον τόμον τὰ πορίσματα αὐτῶν. «Mysterium Christi. Christological Studies by British and German Theologians».

Ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ ὁ Καθηγητῆς Kittel τονίζει, ὅτι τὸ ἱστορικὸν πρόσωπον τοῦ ἱ. Χριστοῦ εἶναι ἀκατανόητον καὶ ἄνευ ἀξίας, ἂν μὴ ἀναγνωρισθῇ ὡς ὁ ζῶν Χριστός, καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς τῆς πίστεως εἶναι ἀχώριστος ἐκ τοῦ Ἰησοῦ τῆς ἱστορίας· «ὁ ἐπιχειρῶν νὰ χωρίσῃ τοὺς δύο, καὶ εἶτα νὰ περιγράψῃ μόνον τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν Καινὴν Διαθήκην». Ἡ κεντρικὴ Μορφή τῆς Ἀποστολικῆς φιλολογίας εἶναι ταυτοχρόνως ἱστορικὴ καὶ ὑπερφυσικὴ.

Ὁ Καθηγητῆς recd νομίζει, ὅτι ἡ ἱστορικὴ σπουδὴ τῶν Εὐαγγελίων ἐπέβαλε γενικὴν ἀναγνώρισιν, ὅτι τὸ ἱστορικὸν πρόσωπον τοῦ

Ι. τῆς Ναζαρέτ ἀνεπτύχθη ἀνθρωπίνως ἐν τῇ γνώσει του, καὶ ἐν ἄλλῃ αὐτοῦ τῇ συνειδήσει. Ἐπειδὴ ὁμοίως διαβεβαιούται ἡ θεότης τοῦ Ι. Χριστοῦ, πρέπει ν' ἀποδώσῃ δικαιοσύνην εἰς τὸ ἄπλοῦν τοῦτο γεγονός. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπεδιώξαν νὰ ἱκανοποιήσωσι τὴν ἀπαιτήσιν ταύτην διὰ τῆς διδασκαλίας, τῆς Κενώσεως. Ὁ Θεὸς Λόγος διὰ τῆς ἐνσαρκώσεώς του ἐγύμνωσεν ἑαυτὸν τῶν θείων ἰδιωμάτων, οὕτως ὥστε ἐν τῇ ἐνσάρκωμένῃ αὐτοῦ ζωῇ, τὸ θεῖον πρόσωπον ἀποκαλύπτεται καὶ μόνον ἀποκαλύπτεται διὰ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως.

Ὁ Καθηγητὴς Mickletham γράφει, ὅτι «ἡ θεότης τοῦ Ι. Χριστοῦ εἶναι τὸ κεντρικὸν δόγμα τοῦ χριστιανισμοῦ» καὶ περὶ τῶν Συμβόλων λέγει, ὅτι ταῦτα εἶναι «σεβαστὰ σύμβολα». Ἄλλ' ἡ ἐπιρροή ἦν θὰ ἐξασκῶσιν ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς ιδέας τῆς σήμερον, δέον νὰ παραβληθῆται πρὸς «τὰς ρακώδεις σημαίας, αἵτινες κρέμανται ἐπὶ τῶν τοιχῶν τῶν Ἐθνικῶν Ἐκκλησιῶν» καὶ ὅτι «ὡς πρὸς τὴν παρούσαν στρατείαν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι χρησιμοποίησιμα, ὅσον καὶ ὁ πέλεκυς, ἢ τὸ πυροβόλον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νεωτέρου στρατιώτου». Εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρῶνται «σεβαστὰ χριστιανικὰ λείψανα», ἀλλὰ μὲν σήμερον εἶναι καταληπτὰ. Εἶναι θεωρητικὰ κατασκευάσματα καὶ μυθολογικὰ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Εἰς τὸ σημερινὸν πνεῦμα ἡ μυθολογία εἶναι ἀπίστευτος. Βεβαίως, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι χριστολογικοὶ τύποι σήμερον δὲν γίνονται δεκτοί. Ἡ Ἐκκλησία τῶν κλασικῶν συμβόλων κληρονομήσασα ἐκ τοῦ ἔθνικοῦ κόσμου ἐτοίμη μεταφυσικὴν σύλληψιν τῆς θείας φύσεως διεκήρυξε μετὰ φλογερᾶς πίστεως τὴν θεότητα τοῦ Ι. Χριστοῦ.

Ὁ νεώτερος Χριστιανὸς τέκνον αἰῶνος τοῦ σικεπτικισμοῦ καὶ ἀγνωστικισμοῦ ὁμολογεῖ, ὅτι εὕρισκε ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ Ἰησοῦ, ὅτι ἡ καρδιά του ἀναγνωρίζει ὡς θεῖον. Ὅθεν προτείνεται πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ ἀνωτέρου αἰῶνος ν' ἀκυρωθῆ ἡ γλῶσσα τοῦ Συμβόλου τῆς Νικαίας καὶ ἀντὶ τοῦ «Ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ» νὰ γραφῆ, ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι ἕνός καὶ τοῦ αὐτοῦ χαρακτήρος μετὰ τοῦ Ἰησοῦ. Ἄλλὰ δὲν πρέπει πλέον νὰ λέγωμεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι Θεός. Δυνάμεθα νὰ λέγωμεν ὅτι εἶναι θεῖος ἐννοοῦντες ἐν τῇ ἠθικῇ καὶ θρησκευτικῇ χαρακτῆρι.

Ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὸν Mickletham, διαφέρει ἐξ ἄλλων τῶν ἀνθρώπων ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἠθικὴν, ἀλλ' ἡ μεταφυσικὴ αὐτοῦ σχέσις πρὸς τὴν θεότητα εἶναι «ἀπηρχαιωμένη θεωρία».

Ἡ θεότης τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἅπλως ἐκδήλωσις τοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ.

Ἐκτὸς τῶν σφόδρα αἰρετικῶν τούτων δοξασιῶν ὁ Miklem δὲν ἐξηγεῖ, διατὶ ὁ Ἰησοῦς εἶναι Χριστός, καὶ μόνον εἰς Χριστός.

Διὰ τὰς ἀνωτέρω ἀκρότητας καὶ αἰρετικὰς δοξασίας ὧν ἔχγη μόνον παρουσιάσαμεν, καὶ ἐπειδὴ ὁ Νεστορίος καὶ ὁ Ἄρειος καὶ οἱ ἄλλοι αἰρεσιάρχαι εἰσέτι ζῶσι καὶ κινουῦνται καὶ ἐργάζονται συστηματικώτερον νῦν, καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν τήβεννον τῆς ἐπιστήμης, ἢ τὸν μανδῦαν τῆς φιλοσοφίας, διὰ τοῦτο ἡ ἔκθεσις τῶν χριστολογικῶν ἀρχῶν τοῦ Αἰγυπτίου ἀγίου, καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐργασία ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Ἱεράρχου καθίστατο ἀπαραίτητος. Ἐνώπιον δὲ τῆς ἀληθείας τοῦ Χριστολογικοῦ ζητήματος τοῦ ἀγίου Κυρίλλου θὰ κατασυντρίβονται καὶ θὰ καταπνίγωνται πᾶσαι αἱ ἀντίθετοι γνώμαι, ὅθεν δήποτε καὶ ἂν προέρχωνται.

Βηθλεὲμ—Αὐγουστος 933

† Ο ΙΟΡΔΑΝΟΥ ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος. Ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας. Ἐκδίδεται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας ἐπὶ τῇ χιλιοστῇ πεντακοσιοστῇ ἐπετείῳ τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Ἀλεξάνδρεια, Πατριαρχικὸν Ὑπογραφεῖον, 1933 (σελίδες 470).

Ἡ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συμπλήρωσις δέκα καὶ πέντε ὄλων ἑκατονταετηρίδων ἀπὸ τῆς συντελέσεως τοῦ μεγάλου ἐκείνου διὰ τὴν χριστιανικὴν ὀρθοδοξίαν γεγονότος, ἐποῖον ὑπῆρξεν ἡ Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῇ Σύνοδος, εὐλόγως ἤγαγε πολλοὺς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικῶν εἰς τὴν ἀνασκόπῃσιν τοῦ ἔργου αὐτῆς, μάλιστα δὲ εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς προσωπικότητος τοῦ μεγάλου τῆς Ἀλεξανδρείας πρωθιεράρχου ἀγίου Κυρίλλου, διότι εἰς αὐτὸν κυριώτατα ἀφείλεται οὐ μόνον ἡ σύγκλησις τῆς ἐν λόγῳ συνόδου, ἀλλὰ καὶ ἡ πρωτόβουλος ἀποκάλυψις τῆς πλάνης τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Νεστορίου καὶ ἡ ἀνάπτυξις καὶ διασάφησις τοῦ μεγάλου καὶ θεμελιώδους χριστολογικοῦ ζητήματος περὶ τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλας σχέσεως αὐτῶν. Οὐ μόνον δὲ νῦν ἀλλὰ καὶ πρότερον ἔγραψαν καὶ ἡμέτεροι θεολόγοι περὶ τοῦ ἀγ. Κυρίλλου καὶ τῆς Γ' Οἰκουμ. Συνόδου, ἔγραψαν δὲ καὶ ῥωμαῖκοί, πλείονα οὔτοι καὶ ἐπιμονώτερα, καὶ ἄλλοτε, ἰδίως δὲ σήμερον, διὰ τὸν λόγον ὅτι τὰ κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην ἐκλαμβάνονται ὑπ' αὐτῶν ὡς τὰ μάλιστα τάχα τεκμηριούντα τὸ δῆθεν παμπαραδέκτον ἐξ ἐκείνης ἔτι τῆς ἐποχῆς διοικητικὸν πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης ἐν τῇ οἰκουμενικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὄφειλομεν ὁμῶς νὰ δημολογήσωμεν ὅτι πᾶσας τὰς περὶ τοῦ ἀγ. Κυρίλλου μονογραφίας ὑπερέβη καὶ εἰς ἕκτασιν καὶ εἰς ὀρθὴν κρίσιν

περὶ τε τοῦ προσώπου τοῦ πρωθιεράρχου τῆς Ἀλεξανδρείας, περὶ τῆς πλειάδος τῶν εἰς τὸ ἐν λόγῳ δογματικὸν ζήτημα ἀναμιχθέντων προσώπων καὶ ἄλλης σειρᾶς τῶν περὶ τὴν Γ' Οἰκ. Σύνοδον συνυφανθέντων πολυπλοκωτάτων γεγονότων ἢ ὑπ' ὄψιν μεγάλη ἐπιστημονικὴ μονογραφία τοῦ Μακαρ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Χρυσοστόμου. Τὸ ἔλον ἔργον διαιρούμενον εἰς κεφάλαια πέντε ἐν μὲν τῷ Α' πραγματεύεται περὶ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίλλου καὶ τῆς δράσεως αὐτοῦ, ἐν δὲ τῷ Β' περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀποκρούσεως τοῦ Νεστοριανισμοῦ, ἐν τῷ Γ' ἐκθέτει τὰ κατὰ τὴν Γ' Οἰκ. σύνοδον, ἐν τῷ Δ' ἱστορεῖ τὰ τῆς ἐπελευθύνσεως μεταξὺ τοῦ Κυρίλλου καὶ τῶν Ἀνατολικῶν συμφωνίας, καί, τέλος, ἐν τῷ Ε' περιλαμβάνει τὰ τῆς συγγραφικῆς δράσεως τοῦ ἁγ. Κυρίλλου. Προστίθεται ἐπίμετρον, ἐν ᾧ ὁ λόγος περὶ τῆς σχέσεως τοῦ Κυρίλλου πρὸς τὰ ψευδεπίγραφα συγγράμματα τοῦ Ἀπολλινάριου, τὸ ἔργον δὲ κατακλείει ὁ πίναξ τῶν ἐν αὐτῷ ὀνομάτων. Ὁ διεξερχόμενος τὸ σύγγραμμα δυσφόρως διακόπτει τὴν ἀνάγνωσιν ἔκ τε τοῦ προκαλουμένου ὑπὸ τῆς ἐξιστορήσεως τῆς ἄλλης περὶ τὸν ἁγ. Κύριλλον ζωηροτάτης καὶ πολυσχιδεστάτης κινήσεως καὶ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς ἀφηγησεως μεγάλου ἐνδιαφέροντος. Ὁ ἀφάνταστος ἐκεῖνος κυκεῶν τῶν πολυπροσώπων συζητήσεων, τῶν καχυποψιῶν καὶ ἐν γένει τῶν συναφῶν ποικίλων περὶ μεγάλα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δογματικὰ ζητήματα διεφερόντων ἀπαιτεῖ δεξιὸν ἀνιχνευτὴν καὶ προσεκτικώτατον κριτὴν προσώπων καὶ γεγονότων. Τοιοῦτος δὲ ὄντως ἀναδεικνύεται καὶ ἐν ταύτῃ τῇ πραγματείᾳ ὁ Μακαριώτατος συγγραφεὺς, ὡς ἤδη ἀπὸ μακροῦ κάτοχος τοῦ ἱστορικοῦ ταλάντου, εἰς τὸ ὅποσον ὀφείλονται τὰ πολυάριθμα αὐτοῦ ἱστορικὰ ἔργα. Τὸ σύγγραμμα ἰκδοθὲν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας ἀφιερῶται «τῇ ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ Ἀλεξανδρείας», πάνυ δικαίως, ἀποτελεῖ δὲ κλασικὴν ὄντως συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πρεσβυγενοῦς ἀποστολικῆς ταύτης Ἐκκλησίας.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΛΗΛ

A. Vogt et J. Hausherr S. J., Oraison funébre de Basil I par son fils Léon VI le sage (Orientalia Christiana XXVI, 1.) Roma 1932. Πρὸ τριακονταετίας ὁ D. Serruys ἐν Byzantinische Zeitschrift (XII, 1903, σ. 167) εἶχε σημειώσει τὴν ὑπαρξίν ἐπιταφίου λόγου τοῦ Βασιλέως Λέοντος τοῦ Σοφοῦ εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ Βασίλειον («Λέοντος ἐν Χριστῷ βασιλεὶ αἰωνίῳ βασιλέως, λόγος ἐπιτάφιος εἰς τοὺς ἕξ ὧν ἕξ ὄσφους πρὸς ζωὴν ἐληλυθαμεν»), ἀπαγγεληθέντος τῇ ἐπαύριον τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ὁ λόγος σώζεται ἐν κώδικι τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου ι'—ια'

αἰῶνος, προστιθέμενος νῦν εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντας λόγους τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἐν Πατρολογία Migne καὶ ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Ἀνακίου (ἐν Ἀθήναις 1868). Οἱ σοφοὶ ἐκδίδονται τοῦ ἐπιταφίου, ὃν ὁ πρῶτος εἶναι γνωστός ἐξ ἄλλων τοῦ ἔργων καὶ ἐν τῆς λαμπρᾶς μονογραφίας περὶ τοῦ Βασιλείου τοῦ α΄. ἐν μακρᾷ εἰσαγωγῇ ἐξετάζουσι τὰ κατὰ τὴν γνησιότητα τοῦ λόγου καὶ τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἀξίαν, συγκρίνοντες ἰδίως αὐτὸν πρὸς τοὺς ἐπιταφίους τοῦ ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, παρέχουσι πλείστας διασαφήσεις περὶ τε τοῦ Λέοντος ΣΤ΄ καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Βασιλείου, μετὰ δὲ τοῦ καιμένου παραθέτουσι καὶ Γαλλικὴν μετάφρασιν. Ὁμολογουμένως δὲ ὁ προκείμενος ἐπιτάφιος λόγος τοῦ Λέοντος εἶναι λαμπρὸν ὑπόδειγμα ρητορικῶς λόγου καὶ παρέχει πλείστας ἐνδείξεις ἱστορικᾶς, διαφωτιζούσας τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἰδικὸν ποιεῖται λόγον ὁ ρήτωρ περὶ τῶν ἐπὶ Βασιλείου ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων (σ. 62) ἐν τέλει δὲ τοῦ λόγου ἔχει λαμπρὰς ἠθικὰς ὑποθήκας (σ. 70 ἐξ) καὶ συγκινητικωτάτην πρὸς τὸν θανόντα πατέρα ἀποστροφήν.

P. Hubert Kofeler S. J., Die Lehre des Barhebraüs von der Auferstehung der Leiber, (Orientalia Christiana, XXVII 1) Roma 1932. - Ἐν εἰσαγωγῇ ὁ συγγραφεὺς τῆς πραγματείας ταύτης ἐκτίθει τὰ κατὰ τὸν Σύρον συγγραφέα Grigor Abul Farg bar Ebraja συνήθως Μπάρ-Ἑβραῖον καλούμενον καὶ τὴν σχετικὴν πρὸς αὐτὸν φιλολογίαν. Ὁ Μπάρ-Ἑβραῖος (†1286) ὑπῆρξεν εἰς τῶν διαπρεπεστέρων συγγραφέων τοῦ 13 αἰῶνος προκαλέσας ἤδη τὴν προσοχὴν πλείστων ἐπιστημόνων, ἐν τῇ ἀνωτέρω δὲ πραγματεία ἐξετάζεται εἰδικῶς καὶ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ἡ περὶ ἀναστάσεως αὐτοῦ διδασκαλία, ἐπὶ τῇ δάσει καὶ ἄλλων μὲν συγγραφῶν αὐτοῦ ἰδίως δὲ τῆς ἐκτενεστάτης συγγραφῆς «Φῶς τῆς Ἀγιότητος». Ὁ Μπάρ-Ἑβραῖος μεταχειρίζεται ἐν αὐτῇ μέθοδον ἐκθέσεως τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν ὑπομιμνήσκουσιν τὴν μέθοδον τῶν δυτικῶν Σχολαστικῶν, ὧν ἦτο σύγχρονος Παρατίθει δὲ ὁ συγγραφεὺς τῆς ἀνωτέρω πραγματείας ἐν τέλει αὐτῆς συγχρονιστικὸς πίνακας τῶν διαπρεπεστέρων θεολόγων Ἀράβων, Σύρων, Ἰουδαίων, Δυτικῶν Σχολαστικῶν καὶ Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ 850 μέχρι τοῦ 1380. Ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς διδασκαλίας τοῦ Μπάρ-Ἑβραῖου ὁ H Kofeler ἔχει ὑπ' ὄψει καὶ τοὺς λοιποὺς συγγραφεῖς πρὸς ὧν τὴν διδασκαλίαν παραβάλλει αὐτὴν, ἐπιστημονικῶς αὐτὴν διαφωτίζων.

— Die Entstehung der Armenischen Bistümer. Kritische Untersuchung der armenischen Ueberlieferung von (†) Josef Markwart, herausgegeben von Josef Messina S. J (Orientalia Christiana XXVII, 2) Roma 1932. — Ἡ προκειμένη πραγματεία συνταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ θανόντος ἤδη Καθηγητοῦ Ἰωσήφ Markwart καὶ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ Messina τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν ἀποτελεῖ ἀρίστην συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας. Κριτικῶς ἐξετάζονται ἐν αὐτῇ αἱ ἀρμενικαὶ παραδόσεις περὶ ἐπισκοπῶν καὶ ἐπισκόπων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρμενικῶν καὶ ἑλληνικῶν πηγῶν καὶ τῶν διαφόρων ἐπισκοπικῶν ἀναγραφῶν καὶ ἐν γένει ἡ πρώτη ἱεραρχικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τέλει τῆς πραγματείας παρατίθεται χρονολογικὸς πίναξ τῶν γεγονότων κατὰ τὰ ἔτη 355—363 καθ' ἃ συνετελέσθη ἡ ὀργάνωσις αὕτη.

— N. de Baumgarten, Saint Vladimir et la Conversion de la Russie (Orientalia Christiana, XXVII, 1) Roma 1932. — Εἶναι γνωστὰ αἱ παραδόσεις περὶ τῆς προσελεύσεως τῶν Ρώσων εἰς τὸν Χριστιανισμόν, διὰ μακρῶν δὲ ἀνακρίνων αὐτὰς ὁ κ. N. de Baumgarten ἐν τῇ ἀνωτέρῳ πραγματείᾳ, ὑποδεικνύει τὰς πηγὰς, ἐφ' ὧν δύναται εἰδικώτερον νὰ στηριχθῇ ἡ ἱστορία τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ρώσων ἀγίου Βλαδίμηρου. Ταύτην ἀφηγεῖται ἐν ἐννέα κεφαλαίοις διὰ μακρῶν λεπτομερῶς ἐκτιθέμενος ἅμα τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ρώσων εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ἦδη πρὸ τοῦ Βλαδίμηρου ὑπῆρχον χριστιανοὶ μεταξὺ τῶν Ρώσων, εἶχε δὲ ἀποσταλῆ ἐκ ΚΠόλεως καὶ Ἐπίσκοπος εἰς Κιέβον, καλούμενος Μιχαήλ. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ ἡγεμόνος Κιέβου Ἰγὼρ († 945) ὑπῆρχεν ἱκανὸς ἀριθμὸς χριστιανῶν βαριάγων (Σκανδιναυῶν), μὴ ἀφορμιοθέντων ἔτι ἔντελως μετὰ τῶν Σλαύων, λαλούντων δὲ μᾶλλον τὴν νορμανδικὴν γλῶσσαν. Ἡ ἀγία Ὀλγα πρὶν ἢ μεταβῆ εἰς ΚΠολιν εἶχε μάθει τὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἐν Κιέβῳ. Γενομένη δὲ χριστιανὴ (954) ἐπροστάτευσεν τοὺς ὁπαδοὺς τῆς νέας θρησκείας κατὰ τῶν εἰδωλολατρῶν. Ὁ Βλαδίμηρος πάντως εἶχεν ἀκούσει περὶ τῆς νέας θρησκείας παρὰ τῆς μάμμης του Ὀλγας, ἀλλ' ἦτο μικρὸς παῖς, τὰ δὲ ἔτη τῆς νεότητός του διήλθε μεταξὺ τῶν εἰδωλολατρῶν ἰδίως ἐν Σκανδιναυίᾳ.

Τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὸν Χριστιανισμόν ὁ κ. N. de Baumgarten ἀποδίδει εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Νορβηγίας Olaf Tryggvisen, ὅστις πράγματι ἐπεσκέφθη τὸν Βλαδίμηρον εἰς Κιέβον τὸ δεύτερον, προερχόμενος ἐκ ΚΠόλεως μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Παύλου ἐν ἔτει 987. Τῷ

ἐπομένῳ ἔτει ἑλληνικῇ πρεσβείᾳ, ἀποσταλεῖσα παρὰ τοῦ Βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Βασιλείου θ', ἀφίκετο εἰς Κίεβον ζητοῦσα τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους παρὰ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ρώσων διὰ ἐξακισχιλίων βαριάγων: Ἡ βοήθεια ἀπεστάλη, συνεζεύχθη δὲ ὁ Βλαδίμηρος τὴν ἑλληνίδα βασιλοπαιδα Ἄνναν, ἀδελφὴν τοῦ Βασιλείου θ'. Ἄλλ' ὡς γνωστὸν ὁ Βλαδίμηρος, μετὰ τὴν παρασχεθεῖσαν βοήθειαν, περιήλθεν εἰς ἔριδα πρὸς τοὺς Βασιλεῖς τῆς ΚΠόλεως, κατέλαβε δὲ τὴν Χερσῶνα. Μετὰ τὴν ἐπελθούσαν εἰρήνευσιν μετέβη ἡ Ἄννα εἰς Χερσῶνα μετὰ ἑλλήνων κληρικῶν, κομιζόντων ἱερὰ λείψανα καὶ εἰκόνας. Πρὶν ἢ ἀπέλθῃ ἐκ Χερσῶνος ὁ Βλαδίμηρος ἐδέχθη καὶ παρὰ τοῦ Πάπα Ρώμης Ἰωάννου ιε' πρεσβείαν, κομισασαν ἱερὰ λείψανα. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Κίεβον ὁ Βλαδίμηρος (990) εἰσήγαγε τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ καὶ ὑπεστήριξε τὴν πρώτην διοργάνωσιν τῆς νέας Ἐκκλησίας.

Ὁ κ. N. de B. ἀμφισβητεῖ διὰ σοβαρῶν ἐπιχειρημάτων τὴν ἀκριβείαν τῶν περὶ τῆς διοργάνωσεως ταύτης σχετικῶν παραδόσεων, ἀλλ' εἶναι ὅλως ἀβάσιμος ἡ προσπάθεια αὐτοῦ ὅπως συνδέσῃ τὴν διοργάνωσιν ταύτην μετὰ τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης. Διότι ἀναμφιβόλως οἱ πρῶτοι ἐπίσκοποι τῆς νέας Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, μνημονευόμενοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 991, ἦτοι εὐθὺς μετὰ τὴν εἰς Κίεβον ἐπάνοδον τοῦ Βλαδιμήρου ἐκ Χερσῶνος, ὑπῆρξαν Ἕλληνες. Ἕλληνες ὑπῆρξαν καὶ οἱ ἀρχιτέκτονες οἱ κατασκευάσαντες τὸν ὑπὸ τοῦ Βλαδιμήρου ἰδρυθέντα τῷ 991 πρῶτον ναὸν εἰς μνήμην τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ καθεδρικός ναὸς τοῦ Κιέβου μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Γιαροσλάου ἰδρύσεως τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Τῇ 12 Μαΐου τοῦ 996 ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Παραδόξως δὲ πῶς ὁ Βλαδίμηρος συνέδεσε πρὸς τὸν ναὸν ἐκεῖνον καὶ τὸν εἰσαχθέντα τότε τὸ πρῶτον ἐν Ρωσσίᾳ φόρον τῆς δεκάτης. Διὰ τοῦτο ὁ ναὸς ὠνομάσθη «Dessiatinnaji» (ὁ ναὸς τῆς δεκάτης). Πλεῖστοι ἐφεξῆς ἰδρύθησαν ναοὶ καὶ ὑπὸ τοῦ Βλαδιμήρου καὶ ὑπὸ τῆς συζύγου του Ἄννης, θανούσης τῷ 1011. Μεγάλως δὲ αὕτη ἐβοήθησε τὸν ἐκχριστιανισθέντα βάρβαρον σύζυγον εἰς τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἐκπολιτιστικὰς αὐτοῦ προσπαθείας.

Ὁ κ. N. de Baumgarten, ἀριστα γινώσκων τὴν σλαβωνικὴν καὶ ρωσικὴν γλῶσσαν, ἠδυνήθη νὰ συγκεντρώσῃ ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ πάσας τὰς σχετικὰς πληροφορίας καὶ ἐπιστημονικῶς ν' ἀνακρίνῃ αὐτάς, παρέσχε δὲ οὕτως ἀξιόλογον συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Ρωσίαν.

G i u s e p e B e l t r a m i, *La Chiesa Caldea nel secolo dell'Unione* (*Orientalia Christiana XXIX*) Roma 1933.—Ἐκτίθεται ἡ ἱστορία τῆς Νεστοριανικῆς Ἐκκλησίας τῶν Χαλδαίων ἢ Ἀσυρο-Χαλδαίων κατὰ τὸν 1στὸ αἰῶνα (1503—1609) καθ' ὃν ἐν Ρώμῃ κατεβλήθησαν μεγάλαι προσπάθειαι πρὸς ἔνωσιν αὐτῆς μετὰ τῆς Ἐκκλησίας Ρώμῃς. Τῷ 1551 ἀπέθανεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας ταύτης Σίμων ζ. Bar-Mama, ἐξελέγη δὲ διάδοχος αὐτοῦ ὁ ἀνεπίσκοπος Σίμων Denha. Ἄλλ' οἱ ἀντίπαλοι τούτων προέβησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ μοναχοῦ Ἰωάννου Soulaka, ὅστις μεταβὰς εἰς Ρώμην ἐχειροτονήθη Πατριάρχης τῶν Χαλδαίων. Ἐκτοτε δὲ ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία εὗρε σπουδαῖον στήριγμα μεταξὺ τῶν Νεστοριανῶν τῆς Μεσοποταμίας. Τῷ 1555 ἐδολοφονήθη ὑπὸ μουσουλμάνων ὁ Πατριάρχης Ἰωάννης Soulaka, ἀλλ' οἱ διάδοχοι αὐτοῦ φέροντες πάντες τὸ ὄνομα τοῦ Ἡλίου ἔμειναν πιστοὶ τῇ Ρώμῃ. Ἰσχυροτέρα ὑπῆρξεν ἡ λατινικὴ ἱεραποστολὴ μεταξὺ τῶν ἐν Μαλαμπάρ Σύρων, ἐκτίθενται δὲ λεπτομερῶς ἐν τῇ ἀνωτέρῳ πραγματείᾳ ἡ δράσις τῶν διαφόρων ἱεραποστόλων καὶ αἱ περιπέτειαι αὐτῶν. Μέγα μέρος τῆς πραγματείας, (σ. 141—272) κατέχουσι τὰ παρατιθέμενα ἐπίσημα ἐκ τῶν Ἀρχείων τοῦ Βατικανοῦ κείμενα.

M. J u g i e, *Theologia dogmatica christianorum orientalium ab Ecclesia catholica dissidentium*, Tomus II. *Theologiae dogmaticae graeco-russorum expositio de Theologia simplici—de oeconomia—de hagiologia*, Parisiis 1933 σ. 800.—Συνεχίζων ὁ αἰδ. Μαρτίνος Jugie, τοῦ τάγματος τῶν Ἀσομπσιονιστῶν, τὸ δογματικὸν αὐτοῦ σύγγραμμα, ἀφοῦ ἤδη ἐν τῷ α' τόμῳ ἐξήτασε τὰς ἀρχάς, τὴν ἱστορίαν καὶ τὰς βάσεις τῆς δογματικῆς θεολογίας τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρώσων ὀρθοδόξων, ἐν τῷ ἀνωτέρῳ δευτέρῳ τόμῳ μετὰ μακρὰν εἰσαγωγὴν, ἐν ἣ ἐκτίθησι τοὺς τρόπους καθ' οὓς ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων θεολόγων τῆς Βυζαντινῆς καὶ τῆς νεωτέρας ἐποχῆς ἐξετάζονται τὰ δογματικὰ ζητήματα, ἐξετάζει εἰς πέντε μέρη τὰ ἐξῆς δογματικὰ ζητήματα α) Περὶ τοῦ ἐνός Θεοῦ β) Περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος γ) Περὶ τοῦ Θεοῦ δημιουργοῦ δ) Περὶ τοῦ ἐνσαρκωθέντος λόγου ε) Περὶ χάριτος. Ἡ ἐκθεσις δὲν εἶναι ἀπλῶς θεωρητικὴ ἀλλὰ καὶ ἱστορικὴ, τείνουσα μᾶλλον πρὸς σκοποὺς ἀντιρρητικούς. Διότι ὁ συγγραφεὺς ἀπεβλέπει εἰς τὴν δικαίωσιν τῆς διδασκαλίας τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας ἐν ταῖς διαφοραῖς αὐτῆς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὄρθοδόξου Ἐκκλησίας. Γνώστης τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς ρωσικῆς δογματικῆς φιλολογίας κατώρθωσε καὶ ἐν τῷ ὀγκώδει τούτῳ τὸν παρὰ παρουσίᾳ πλήρη τὴν διδα-

σκαλίαν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω θεμάτων κατὰ τρόπον τοιοῦτον ὥστε τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ νὰ εἶναι χρήσιμον οὐ μόνον εἰς λατίνους ἀλλὰ καὶ εἰς ὀρθοδόξους θεολόγους. Δυπηρὸν μόνον ἔτι δ' ἔλλογιμώτατος συγγραφεὺς δ' ἑστέων συνήθως Γαλλιστί προὔτιμησε νὰ γράψῃ τὸ σπουδαῖον τοῦτο σύγγραμμα λατινιστί, καταστήσας αὐτὸ μᾶλλον δυσπρόσιτον εἰς τοὺς ἡμετέρους θεολόγους, δι' οὓς δὲν εἶναι συνήθης καὶ εὐχρηστος ἡ λατινική. Τοῦ συγγράμματος τούτου ὡς ἐν καιρῷ ἐσημειώσαμεν ἐν τῇ «Θεολογίᾳ» ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε τέσσαρες τόμοι.

Gennadio M. Arabadjoglou, Metropolitte d' Héliopolis, Un Évangéle manuscrit orné de merveilleses miniatures conservé au Patriarcat Oecuménique Isambul 1932. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλισσιόπολεως Γεννάδιος περιγράφει ἐν τῇ ἀρίστη ταύτῃ πραγματείᾳ χειρόγραφον κώδικα Ἐδαγγελίου τοῦ 16' αἰῶνος, περιέχοντα ἐν τῇ κειμένῳ θαυμασίας μόνογραφίας. Τὸ χειρόγραφον ἀνήκειν εἰς τὴν ἰδιωτικὴν βιβλιοθήκην τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριάρχου Παΐσιου 6'. τετράκις μὲν καταλαβόντος τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, θανόντος δὲ ἐν τῇ Μονῇ τῆς Θεοτόκου Καμαριωτίσσης ἐν τῇ νήσῳ Χάλκη τῇ 1756, εἰς ἣν ἐκτὸς ἄλλων ἀφιέρωσε καὶ τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος πολῦτιμον κώδικα. Ὁ ἀντιγραφεὺς τοῦ κώδικος ἐκαλεῖτο Μιχαήλ, ἀλλὰ τίς ἦτο οὗτος δὲν εἶναι γνωστόν. Προκειμένου δὲ περὶ τῶν μικρογραφιῶν αὐταὶ ἔχουσι μεγάλην ὁμοίότητα πρὸς τὰς συριακοῦ τινος χειρογράφου τοῦ 17' αἰῶνος σωζομένου ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Φλωρεντίας.

Κρητικά. Τετράμηνον περιοδικὸν σύγγραμμα, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Κρητικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐν Χανίοις. Τομ. Α'. τεύχη Β' καὶ Γ'. Χανιά 1933. Ὁ ἐν Χανίοις Φιλολογικὸς Σύλλογος εἶχεν ἐκδόσει τῇ 1930 τὸ Α'. τεῦχος τοῦ Α'. τόμου τῶν «Κρητικῶν» ἀλλ' ἐλλείπει μέσων δὲν ἠδυνήθη νὰ συνεχίσῃ. Ὁ ἐν Βιέννῃ Ἀρχιεμάνδριτης Ἀγαθάγγελος Ἐηρουχάκης γνωστός καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ «Θεολογίᾳ» σπουδαίων αὐτοῦ πραγματειῶν κατέστησε νῦν δυνατὴν τὴν ἐξακλουύθησιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ τούτου οὐ μόνον δι' ἠθικῆς ἀλλὰ καὶ δι' ὀλικῆς συνδρομῆς. Τὰ δύο ἀνωτέρω τεύχη περιέχουσι σπουδαιοτάτας μελέτας καὶ τοῦ Ἀρχιμ. Ἀγαθαγγέλου Ἐηρουχάκη καὶ ἄλλων Κρητῶν λογίων, ἀναγομένας εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν λογογραφίαν τῆς Κρήτης.

A. Vogt, Panégyrique de St Pierre Panégyrique de St. Paul. Deux discours, inédit de Nicéas de Paphlagonie disciple de Photius (Orientalia

Christiana XXIII—1) Roma 1931.—Οἱ πανηγυρικοὶ οὗτοι λόγοι τοῦ Νικήτα Παφλαγόνοσ εἰς τοὺς Ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον δημοσιεύονται ἐν τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 755 κώδικος τῆσ Ἐθνικῆσ Βιβλιοθήκησ Παρισίων τοῦ 1^ο. αἰῶνοσ. Ἐμπεριέχονται δὲ καὶ ἐν ἄλλοισ γνωστοῖσ κώδιξι. Δυστυχῶσ τὸν σοφὸν ἐκδότην τοῦ λόγου διέφυγον ἱκανὰ λάθη κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ κειμένου, ὡσ:

- σελ. 24, 18 Ἰησοῦ ἀντὶ Ἰησοῦ
- » 30, 28 προτέλεια—πρωτόλεια
- » 34, 25 ἀπονίζοντι—ἀπονίφροντι
- » 40, 3 μεγαληφοροῶν—μεγαληγοροῶν
- » 42, 32 Σανφείρασ—Σαπφείρασ
- » 44, 8 ὑποχεῖρα—ὑπὸ χεῖρα
- » 48, 25 ἀκῆρκε—ἀπῆλθε (ι)
- » 50, 6 ἀρρεπῆσ—ἄτρεπιτοσ
- » 82, 11 τὶ δαι—τὶ δὲ
- » 84, 9 Λοῦκασ—Λουκάσ
- » 96, 10 Κυρίοσ—Κύριοσ
- » 11 γεγραῖπται—γέγραπται.

Ἀκριθῆσ δὲν φαίνεται καὶ ἡ ἀπόδοσισ τῆσ ἐπιγραφῆσ «Νικήτα ρήτοροσ τοῦ κατὰ τὸν Παφλογόνα κειμένου...» Πάντωσ ὁ ἀντιγραφεὺσ ἐσφαλμένωσ ἔγραψε κειμένου πιθανῶσ ἀντὶ κεκλημένου, ὡσ ὑποσημειοῦται ἐν σελ. 24 κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Grégoire. Τὸ ἐν σελ. 36 «εὐλογιστίας» οὐδαμῶσ εὐοδοῦται.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Γαλλικῆ μεταφρασισ ἐνιαχοῦ δὲν εἶναι ἀκριθῆσ. Ὁ Νικήτασ λέγει «Πέτροσ, ὁ τῶν ὑψηλῶν ἀποστόλων ἀπάντων ὑψηλότατοσ», ὁ δὲ κ. Vogt μετέφρασε «Pierre de tous les grands Apôtres le plus grand». Ἡ «καθόλου Ἐκκλησία» (σελ. 30) ἀντιστοιχεῖ πρὸσ τὴν ἔκφρασιν «καθολικῆ Ἐκκλησία», ἀλλ' ὁ μεταφράστησ ἀπέδωκε τὴν λέξιν διὰ τοῦ «entièrement». Τὸ «εἶεν» (σελ. 38), εὐκτ. τὸ εἰμί δὲν σημαίνει θεθαίωσ Γαλλιστί «continuons» (σελ. 39) καὶ ἄλλα.

Ἐν μακρᾷ Εἰσαγωγῇ ὁ κ. Vogt ἐξετάζει τοὺσ πανηγυρικοὺσ λόγουσ τοῦ Νικήτα Παφλαγόνοσ ἀπὸ ρητορικῆσ ἐπόψεωσ καὶ ποιεῖται ἐπ' αὐτῶν σπουδαιοτάτασ παρατηρήσεισ, ἰδίωσ ὡσ πρὸσ τὰσ πηγὰσ καὶ τὰσ παραδόσεισ, ἐξ ὧν ἠρύσθη ὁ ρήτωρ τὰ περὶ τῶν Ἀποστόλων λεγόμενα. Παρατηροῦμεν δὲ καὶ ἡμεῖσ ὅτι ὁ ρήτωρ προκειμένου περὶ τοῦ Ἀπ. Πέτρου δὲν ἀπομακρύνεται τῶν ὀρθοδόξων ἀντιλήψεων. Οὕτω λ. χ. λέγει ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐθεμελιώθη ἐπὶ τῆσ ὁμολογίασ αὐτοῦ περὶ

τοῦ Κυρίου ὡς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ (σ. 30). Δὲν λέγει: ἔτι ἡ Ἐκκλησία ἐθεμελιώθη ἐπὶ τοῦ Πέτρου. Ἀρνούμενος ἐκ τῶν Ἀποκρύφων Πράξεων τοῦ Πέτρου, ἀναγράφει τὰ κατὰ τὴν μετὰ βασιαν διαμονὴν καὶ διδασκαλίαν τούτου ἐν τῇ Δύσει, ἀλλ' ἀποφεύγει ἐκφράσεις περὶ διαδοχῆς τοῦ Πέτρου ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων Ρώμης καὶ πρωτείου αὐτῶν ἐν ἀπάσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ τὸ ζήτημα τοῦτο ζωηρῶς συνεζητεῖτο καθ' ὃν χρόνον ἔγραφε ὁ Νικήτας Παφλογών. Λέγει ἀπλῶς ὅτι διάδοχος αὐτοῦ ἐγένετο ὁ Κλήμης.

Ἐν τῷ εἰς τὸν Ἀπ. Παῦλον πανηγυρικῷ ὁ ρήτωρ ὀνομάζει τούτον «σύστοιχον ἢ σύμυνον ἐκείνῳ (=τῷ Πέτρῳ) καὶ ἰσοτίμον παρὰ Χριστῷ, καὶ συγκάθεδρον ἢ ὁμόθρονον» (σελ. 60). Τοὺς δύο Ἀποστόλους ὀνομάζει «τῆς σεπτῆς δωδεκάδος κορυφαίους» (σ. 94) εἰδικώτερον δὲ περὶ τοῦ Παύλου λέγει ὅτι ὑπῆρξεν «τῶν πρεσβυτῶν ἡ δόξα καὶ τὸ κλέος πατριαρχῶν, τῶν προφητῶν ἢ πλήρωσις καὶ σφραγίς, τῶν ἀποστόλων ἢ προθυμία καὶ παράκλησις καὶ ἀντὶ τοῦ πεπτωκότος τῆς δωδεκάδος ἀναπλήρωσις, οὐ δωδέκατος ὡσπερ ὁ Ματθίας ἀλλὰ πρῶτος ἅμα τῷ κλειῷ Πέτρῳ κληθείς, τὸ μέγα μετὰ τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν αὐτοῦ μητέρα καὶ τερπνὸν καὶ σωτηριῶδες πρᾶγμα καὶ ὄνομα» (σ. 94). Ταῦτα εἶναι λίαν χαρακτηριστικά, μαρτυροῦσι δὲ τὸ κρατοῦν ἐν Βυζαντίῳ φρόνημα, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν προεβάλλοντο αἱ περὶ πρωτείου ἀξιώσεις ἐν Ρώμῃ.

G. de Jerphanion S. J. Bulletin d'Archéologie chrétienne. III. Rome. Orient. Pays Slaves. Lyon. (Orientalia Christiana XXVIII - 2) Roma 1932 — Ὑπὸ τοῦ λίαν γνωστοῦ καταστάνας καὶ παρ' ἡμῖν ἐλλογιμωτάτου μοναχοῦ τοῦ τάγματος τῶν Ἰησοῦιτῶν G. de Jerphanion ἀναγράφονται ἐν τῷ ἀνωτέρῳ τεύχει ἐπιστημονικῶς καὶ κρίνονται πλεῖστα ἀρχαιολογικὰ συγγράμματα καὶ δημοσιεύματα ἐν περιοδικότητι.

A. Vaillant et M. Lascaris, La date de la Conversion des Bulgares, Paris 1933. Ἐκ τῆς Revue des Études Slaves (tom XIII, 1933) ἀνατυπωθεῖσα ἡ μικρὰ αὕτη πραγματεία τῶν δύο σοφῶν ἐρευνητῶν καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα καθ' ὃ ἡ ἐπιστροφή τῶν Βουλγάρων εἰς τὸν Χριστιανισμόν διὰ τῆς βαπτίσεως τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν Βόριδος ἐγένετο ἐν τέλει τοῦ 863 ἢ ἐν ἀρχῇ τοῦ 864.

De Oriente. Documenta, Studia et Libri, (Orientalia Christiana XXVI - 2) Roma 1932. — Ἐν τῷ τεύχει τούτῳ ἐκτός ἄλλων

δημοσιεύεται ὑπὸ τοῦ P. M. Brun ὁ βίος τοῦ ἁγίου Δοσιθέου θανόντος περὶ τὸ 530—540. Ὁ βίος ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ του Κορδερίου (Corderius) τῷ 1646 μετὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἁγ. Δοσιθέου (Acta Sanctorum) ἀνεδημοσιεύθη δὲ ἐν Πράγῃ τῷ 1726. Ἄλλ' ἡ ἐκδοσις ἐκείνη ἐστηρίχθη μὲν ἐπὶ δύο μόνον κωδίκων εἶναι δὲ πλήρης σφαλμάτων. Ὡσαύτως ἐδημοσιεύθησαν μεταφράσεις τοῦ βίου εἰς διαφόρους γλώσσας. Ἡ ἀνωτέρω νέα ἐκδοσις τοῦ κειμένου μετὰ Γαλλικῆς μεταφράσεως ἐστηρίχθη ἐπὶ ἕξ κωδίκων εἶναι δὲ λίαν ἐπιμελημένη.

Ἐν τῷ αὐτῷ τεύχει δημοσιεύονται σειρὰ ἑλληνικῶν ἐξοριστικῶν εὐχῶν ἐκ κώδικος τῆς Βιβλιοθήκης Ζυρίχης, Βιβλιογραφικὰ καὶ πραγματεία περὶ τῶν Ἰησοῦτιῶν ἐν Συρίᾳ κατὰ τὰ ἔτη 1831—1931.

Κωνστ. Καλλινίκου Μεγ. Οἰκονόμου τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, Ὁ ἱερός Ψαλτήρ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ καὶ ἐν τῇ πράξει, [Ἄνατ. ἐκ τῆς «Ἀναπλάσεως J. Ἐν Ἀθήναις 1932.—Ὁ διαπρεπὴς συγγραφεὺς τῆς ἀνωτέρω πραγματείας, γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλων μὲν μελετῶν αὐτοῦ ἰδίως δὲ περὶ τὸν ἱερόν Ψαλτήρα, συνεχέντησεν ἐν αὐτῇ τὰς ἐν τῇ θεολογίᾳ καὶ τῇ πρακτικῇ βίῃ ψαλμικὰς ἐφαρμογὰς. Ὁ ἀναγνώστης παρακολουθεῖ ἐν αὐτῇ τὴν παντοδαπὴν καὶ πολυποίκιλον χρῆσιν τοῦ Ψαλτήρος καὶ παρατηρεῖ, ὡς λέγει ὁ ἀκαταπόνητος συλλογεὺς πῶς θεολόγοι ἀνεξήτησαν ἐν αὐτῷ στηρίγματα τῶν διδασκαλιῶν των, ἀναχωρηταὶ διήλθον τὸν βίον τοὺς στίχους τοῦ ὑποψάλλοντες, ἐπιστήμονες ἐπέγραψαν δι' αὐτοῦ τὰς συγγραφάς των, κατακτηταὶ ἐξ αὐτοῦ ἤντησαν τοὺς θουρείους των, στρατηγοὶ δι' αὐτοῦ ἐνεθουσίασαν τοὺς στρατοὺς των, ποιηταὶ καὶ ζυγράφοι ἐξ αὐτοῦ ἐνεπνεύσθησαν, νομίσματα, τάφοι, ναοί, σχολαὶ μὲ τὰ ρητὰ του καθηγιάσθησαν, μάρτυρες αὐτὸ ἀπαγγέλλοντες ἀντιμετώπισαν τοὺς δημίους των, ψυχорραγοῦντες, αὐτὸ ψελλίζοντες, ἐκλείσαν τοὺς ὀφθαλμούς των· διότι ὁ ψαλτήρ εἶναι τὸ ἀφθαρτὸν καὶ αἰώνιον παλίμψηστον, ἐφ' οὗ θ' ἀναγράφη τὸν βίον τῆς πᾶσα ψυχῆ.

Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, τὸ ζήτημα τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἐν τῇ Γ'. Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ «Νέα Σιών» Ἱεροσολύμων ΚΕ'. 1933, σ. 129—134.

Τοῦ αὐτοῦ: Ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Θεοφάνης ἐν ταῖς σχέσεσι αὐτοῦ πρὸς τοὺς Δυτικούς «Νέα Σιών» ΚΕ'. 1933, σ. 321—329. 385—393.

Τοῦ αὐτοῦ: Ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἰωακείμ Ε΄ ἐν Ρωσίᾳ (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν σπουδῶν) Ἀθήναι 1932,

Τοῦ αὐτοῦ: The third Oecumenical Council and the Primacy of the Bishop of Rom: A repl. to the Encyclical «Lux Veritatis» of Pius XI London 1933 (μετάφρασις G. Shelley).—Μετάφρασις καὶ εἰς τὴν Ρουμανικὴν ὑπὸ Γ.Π. Popescu ἐν τῇ περιοδ. «Biserica Orthodoxa Romana» An. LI, 1933, σ. 19 ἔξ.

Τοῦ αὐτοῦ: Λόγος εἰς τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἀνέκδοτος ἐπὶ ὀνόματι Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας. Ἐκ τοῦ ἀναμνηστικοῦ Τόμου εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου, σ. 35—41.

Τοῦ αὐτοῦ: Ἐφέσια (431—1931) Ἐκ τῆς Θεολογίας Γ. Ἐν Ἀθήναις 1933.

Τοῦ αὐτοῦ: Ὁ Ἀθηναϊκὸς κώδιξ τῶν Πρακτικῶν τῆς Γ' Οἰκουμεικῆς Συνόδου καὶ τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου. Ἀνάτυπον ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 8, 1933, σ. 59—66.

Ἐορισμὸς τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως τοῦ Ἐπιτίμου Καθηγητοῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, καὶ τῶν ὁμοτίμων Καθηγητῶν Ζήκου Ρώση καὶ Ἰωάννου Μεσολοῦρα (Ἐκδ. τοῦ Πανεπιστημίου) Ἐν Ἀθήναις 1933.

J van Spegaroff Ἱστορία τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς—Πατριαρχείου Ἀχρίδος ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ὑπὸ τῶν τούρκων μέχρι τῆς καταργήσεως αὐτῆς (1394—1767) Σόφια 1932 (βουλγαριστί). Ὁ συγγραφεὺς διδασκων τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Μόσχας τῇ 1924 ἐξέδωκε τὸν Α' τόμον τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος. Συνέγραψε δὲ καὶ εἰδικὴν ἱστορικὴν μελέτην περὶ τῆς Ἀχρίδος καὶ ἄλλας σχετικὰς πραγματείας. Ἡ ἀνωτέρω ἱστορία τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς εἰς οὕτω κεφάλαια διηρημένη ἐξετάζει τὴν τοπογραφικὴν περιοχὴν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τὴν καθόλου κατάστασιν αὐτῆς ἐπὶ τουρκοκρατίας, τὰς Ἐπαρχίας αὐτῆς, τοὺς Ἀρχιεπισκόπους καὶ Ἐπισκόπους, τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τὴν πνευματικὴν κίνησιν, τὴν διοίκησιν, τὰ Μεναστήρια, ἐν τέλει δὲ παρατίθενται διάφορα κείμενα διαφωτίζοντα πλεῖστα σημεῖα τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος. Ὁ σ. διὰ μακρῶν περιγράφει τὰς παρὰ τῶν Τούρκων καταπιέσεις τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, προσπαθεῖ δὲ νὰ εἶναι ἀντικειμενικὸς καὶ ἐν τοῖς σημείοις ἐκείνοις τῶν σχέσεων τῆς Ἀρχιεπι-

σκοπῆς πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἐν αἷς συνήθως οἱ βούλγαροι ἱστορικοὶ διαβλέπουσι κακὰς διαθέσεις αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν ἐκείνην. Ἡ ἐκ ἐκ τῆς λεπτομερεστάτης ἐρεύνης τοῦ κ. Σνεγάροφ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ συγγράμματι ἐντύπωσις εἶναι ὅτι ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ ἔφερον ἑλληνικὸν χαρακτῆρα καὶ ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον ἐμερίμνα περὶ αὐτῆς ὡς καὶ περὶ τῶν ἄλλων Ἀρχιεπισκοπῶν καὶ Μητροπόλεων Ἡναγκάσθη δὲ νὰ προβῇ εἰς τὴν κατάργησιν τῆς αὐτονομίας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος (1757) διότι αὕτη εἶχε περιέλθει εἰς τὴν δεινὴν θέσιν. Ἡ κατάργησις τῆς αὐτονομίας καὶ ἡ ἀμειωτέρα ἐποπτεία τοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἔσωσε τὸν Χριστιανισμὸν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῆς.

Δημητρίου Μωραΐτου, Συμβολαὶ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν νέων μας, Ἐν Ἀθήναις τύποις «Φοῖνικος» 1931.— Ἡ ἀρίστη αὕτη μελέτη ἀποτελεῖ σύντομον σκιαγράφειν τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς ἢ μᾶλλον τῶν θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων καὶ τάσεων τῶν ἐλλήνων νέων ἐν τῇ παισίᾳ τῆς ὅλης αὐτῶν πνευματικῆς ζωῆς καὶ ἐξελέξεως. Ὁ σ. ἐκθέτων δι' ὀλίγων τὰς ψυχολογικὰς βάσεις τῶν ἐξεταζομένων ζητημάτων, ἐρευνᾷ τοὺς λόγους τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας πλείστων σημερινῶν νέων, τὴν σχέσιν τῶν νέων πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τὸν Κλήρον καὶ τὴν λειτουργικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἐν ταῖς Σχολαῖς διδασκαλίαν τῶν θρησκευτικῶν καὶ παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τῶν νέων, τῶν θρησκευτικῶν ὀργανώσεων ὡς καὶ περὶ τῆς ἐξωεκκλησιαστικῆς κινήσεως τῶν νέων. Τοιοῦτο τὸ περιεχόμενον τῆς ἀρίστης ταύτης πραγματείας.

Ἀποστόλου Κωνσταντινίδου, Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς Ζαγοράς— Πηλίου. Ἀδελφοὶ Εὐστάθιος καὶ Γεώργιος Λαπάτας (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Ἐκκλησ. Φάρου») Ἀλεξάνδρεια 1932.— Οἱ ἀδελφοὶ Λαπάται ἤμασαν κατὰ τὸν 17. αἰῶνα ὑπῆρξαν δὲ μεγάλοι εὐεργεταὶ τῆς πατρίδος τῶν Ζαγοράς. Ἡ θυγάτηρ τοῦ Εὐσταθίου Λαπάτη Ζωὴ συνεζεύχθη τὸν Ἰάκωβον Ριζον Ραγκαβῆν († 1855) οὗτινος υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς, ἡ δὲ Μαρία τὸν Ἀλέξανδρον Σούτζον υἱὸν τοῦ ἡγεμόνος Βλαχίας Μιχαὴλ Σούτσου. Ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ εἰργάσθησαν ἐν ταῖς ἡγεμονίαις Μολδοβλαχίας καὶ ἀπέκτησαν πολὺν πλοῦτον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁ Εὐστάθιος.

See Arthur C. Haedlam, C.H. D.D. What it means to be a Christian, London 1932 σελ. 228.

Ὁ σοφὸς Ἀγγλικανὸς θεολόγος Σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος τοῦ

Gloucester κ. A. Haedlam, τὸν ὅποιον τὰ πολλαπλὰ ἐπισκοπικὰ καθήκοντα οὐδαμῶς ἐμποδίζουν ἀπὸ τὴν πυκνὴν συγγραφικὴν δρασίαν, ἐξέδωκε πρό τινος ἀξιολογώτατον συγγραμμάτιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Τί σημαίνει νὰ εἶνέ τις χριστιανός».

Τὸ νέον τοῦτο σύγγραμμα τοῦ Σεβ. Haedlam εἶνε κατὰ τοῦτο ἀξίον περισσοτέρας προσοχῆς, καθ' ὅσον καταδεικνύει πόσον σπουδαίαν ὑπηρεσίαν δύναται νὰ προσφέρῃ ἡ θεολογικὴ ἐπιστήμη εἰς τὸ ποιμαντορικὸν ἔργον.

Τὸ βιβλίον προορίζεται, ὡς τονίζει ὁ σ. ἐν τῷ προλόγῳ του, διὰ τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαὸν τῆς ἐπισκοπῆς του. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸν πρῶτον, διὰ νὰ ἔχη οὗτος σαφῶς καθωρισμένης κατευθύνσεις τοῦ κηρύγματος τοῦ θεοῦ λόγου καὶ τῆς ὀρθοτομήσεως αὐτοῦ, ὡς πρὸς δὲ τὸν δεύτερον, διὰ νὰ εἶνε οὗτος εἰς θέσιν μετὰ τὴν ἀνάγνωσίν του νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸ ἐρώτημα τί εἶνε Χριστιανισμὸς καὶ ποίαν σημασίαν ἔχει οὗτος σήμερον.

Τὸ βιβλίον ἔχει κατὰ ταῦτα καθαρῶς πρακτικὸν σκοπὸν ὑποβοηθητικὸν τοῦ ποιμαντορικοῦ ἔργου τοῦ Ἐπισκόπου, ἀλλ' ὡς ὁ ἴδιος ὁ σ. ὑποδεικνύει δὲν ἐλησημονήθη κατὰ τὴν συγγραφὴν του ἡ ἰδιότης καὶ ὁ χαρακτήρ τοῦ παλαιοῦ καθηγητοῦ. Ἀληθῶς δὲ ὁ θεολόγος ἐπίσκοπος ἀπέδειξεν ἀριστοτεχνικὴν ὄντως χρησιμοποίησιν τῆς θεολογίας του διὰ τὸ κατ' ἐξοχίην ἐπισκοπικόν, τὸ ποιμαντορικὸν δηλ. αὐτοῦ ἔργον.

Τὸ βιβλίον διαιρεῖται εἰς ὀκτὼ κεφάλαια. Εἰς τὰ τέσσαρα πρῶτα πραγματεύεται περὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως εἰς τὸν Θεόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ γενικῶς εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα. Ἐν τῷ πέμπτῳ κεφαλαίῳ ποιεῖται λόγος περὶ τῆς χριστιανικῆς ζωῆς τῆς βασισμένης ἐπὶ τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐν τῷ ἕκτῳ κεφαλαίῳ ἀναπτύσσει τὰ περὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῷ ἑβδόμῳ τὰ περὶ τῶν μυστηρίων καὶ τέλος ἐν τῷ ὀγδόῳ τὰ περὶ τῆς εἰς τὴν ἀθανασίαν ἐλπίδος.

Κατὰ φυσικὸν λόγον ὁ σ. ὑμᾶται ἀπὸ τῆς περὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας του, ἀλλ' ἐπειδὴ, ὡς ὁ ἴδιος τονίζει, ἡ διδασκαλία τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐν τοῖς βασικοῖς τούτοις σημείοις τῆς χριστιανικῆς πίστεως πλὴν ἀσημάντων τινων λεπτομερειῶν δὲν διαφέρει οὐσιαστικῶς τῆς διδασκαλίας τῶν λοιπῶν μεγάλων Ἐκκλησιῶν—τοῦ τυχόν ἐναντίου χαρακτηριζομένου ὡς καταστρεπτικοῦ διὰ τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν—, διὰ τοῦτο ἡ ἐπ' αὐτοῦ παρεχομένη ἀνάπτυξις ἔχει γενικώτερον χαρακτήρα. Εἰς τοῦτο ἄλλως

τε ἔγκειται καὶ ἡ λοιπὴ ἀξία τοῦ βιβλίου, ὅτι τοῦτο, γεγραμμένον κατὰ τὸν δυνατὸν ἀντικειμενικώτερον τρόπον καὶ μὲ τὴν ἱκανότητα τὴν ὅποιαν ἔχει ἐπιστήμων τῆς ἀξίας καὶ πείρας τοῦ σ. ὅπως παρατηροῦν ὑπεράνω τῶν στενῶν ἀντιλήψεων τῆς προλήψεως καὶ τῆς θεολογικῆς πολλάκις μικρολογίας, ἀποδεικνύεται πραγματικὸς συνέκδημος παντὸς ἀγγλικανοῦ κληρικοῦ καὶ λαϊκοῦ, χρήσιμος καὶ εἰς πάντα δυνάμενον νὰ χρησιμοποιοῦν τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Τὸ βιβλίον τοῦ Σεβ. Haddam ἀποτελεῖ πραγματικῶς πολύτιμον ἐφόδιον παντὸς ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχῃ καὶ διδῆ σαφῆ καὶ πεφωτισμένην καὶ ἀπὸ τῶν νεωτέρων ἀκόμη προόδων τῆς ἐπιστήμης ἀπήντησεν εἰς τὰ πολλαπλά ἐρωτήματα τὰ ὅποια προβάλλονται εἰς τὸν σημερινὸν χριστιανὸν τὸν εὐρισκόμενον οὐχὶ σπανίως πρὸ σπουδαίων παρὰ τὴν θερμὴν του πίστιν ἀμφιβολιῶν προερχομένων ἐκ τῶν ποικίλων φάσεων τῆς ζωῆς ὡς αὕτη ἔχει διαμορφωθῆ σήμερον.

Τὸ μικρὸν τοῦτο σύγγραμμα εἶνε ἀληθῶς ὑπόδειγμα τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὁ σημερινὸς ἐπίσκοπος δύναται νὰ διαφωτίσῃ πάντα σκεπτόμενον ἄνθρωπον, εἴτε Χριστιανόν, εἴτε μὴ περὶ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τῆς σημασίας της.

ΑΜΙΑΚΑΣ Σ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου

H. Lietzmann, Die Liturgie des Theodor von Mopsuestia 1933, σελ. 24.

Τὸ παρὸν μελέτημα τοῦ γνωστοῦ καθηγητοῦ τοῦ Βερολίνου, οὗ τὸ περιεχόμενον ἀπετέλεσεν ἀνακοίνωσιν ἐν τῇ Πρωσικῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἐπιστημῶν, ἀναφέρεται εἰς κύκλον ἐρευνῶν, ἐν αἷς ἔχει ἤδη διακριθῆ ὁ σοφὸς συγγραφεὺς, μάλιστα διὰ τῆς λαμπρᾶς μονογραφίας αὐτοῦ Messe und Herrenmahl (1926). Ὡς βάσις τοῦ μελετήματος τούτου ὑπόκειται κυρίως ἡ περὶ τῆς θείας λειτουργίας σπουδαιστάτη πραγματεία Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας ἡ περιεχομένη ἐν τῷ κατηχητικῷ ἔργῳ τοῦ κλεινοῦ τούτου Ἀντιοχείανου θεολόγου (εἶδος κατηχήσεως τοῦ Κυρίλλου), ὑπερ μὴ σφισζόμενον ἑλληνιστὶ ἀνευρέθη πρὸ τινος ἐν χειρογράφῳ τοῦ 15' αἰῶνος καὶ ἐξεδόθη συριστὶ καὶ ἀγγλιστὶ ὑπὸ τοῦ A. Mingana ἐν τῷ 2' τόμῳ τῶν Woodbrooke Studies (Christian Documents edited and translated with a critical apparatus Vol. VI Cambridge 1933). Ἐπὶ τῇ θάσει δὲ τῆς ἐν λόγῳ πραγματείας τοῦ Μοψ. Θεοδ. ἀνασυγκροτήσας ὁ κ. L. τὴν ὑπ' ἐκεῖνου ἐρμηνευμένην λειτουργίαν ταύτην καὶ ἐξετάζων ἐν συναφείᾳ πρὸς τὰς ἄλλας σωζομένας παλαιὰς λειτουργίας ἐκ τοῦ παλαιστινοῦ καὶ συριακοῦ ἐδάφους

(Κυρίλλου Ἱεροσολ., Ἀποστολ. Διαταγῶν, Χρυσοστόμου, Ψευδοδιονυσίου περὶ ἐκκλησι. ἱεραρχίας, Νεστοριανῶν, κλπ), προσπαθεῖ νὰ διακριθῶσῃ μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν κριτικῆς δξυνοίας καὶ ἐμβριθείας τὴν ἐξέλιξιν τῆς θ. λειτουργίας ἐν ταῖς χώραις ἐκεῖναις. Τὸ συμπέρασμα τῆς συγκριτικῆς ταύτης μελέτης τοῦ κ. L. εἶναι ὅτι οἱ λειτουργικοὶ τύποι ἀναπτύσσονται ποικιλομόρφως περὶ τὰ τέλη τοῦ δ' καὶ ἀρχὰς τοῦ ε' αἰῶνος καὶ ὅτι ἡ ἐν λόγῳ λειτουργία, ἥτις ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὴν γνωστὴν τῶν Ἀποστολ. Διατ., καὶ ἀνήκει εἰς τὸν συροπαλαιστινὸν τύπον, συγγενεῖται πολλαχῶς πρὸς πάσας τὰς εἰρημέναις λειτουργίας καὶ δὴ καὶ πρὸς τὰς τοῦ Βασιλείου καὶ Χρυσοστόμου.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

D. Adolf Keller, Zur gegenwärtigen amerikanischen Theologie.—(Sonderdruck aus «Die Christliche Welt» 1933 σ. 18).

Ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ μελετήματι ὁ γνωστὸς εἰς τοὺς ἡμετέρους θεολογικοὺς κύκλους Ἑλβετὸς καθηγητῆς Ad. Keller φιλοτεχνεῖ συνοπτικὴν, ἀλλ' ἀρκεῖντως παραστατικὴν εἰκόνα τῆς ἐν τῇ συγχρόνῳ Ἀμερικῇ προτεσταντικῆς θεολογικῆς κινήσεως, ὡς ἀντελήφθη αὐτὴν ἐξ ἰδίας πείρας κατὰ τὴν πρόσφατον περιοδεῖαν του, καθ' ἣν ἐπεσκέφθη 22 ὄλας θεολογικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς σχολὰς τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἦλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς θεολόγους πάσης ἐμολογίας καὶ τάσεως. Μετὰ σύντομον περιγραφὴν τοῦ πλαισίου τῆς ἀμερικανικῆς θεολογικῆς κινήσεως παρέχει εἰκόνα τῶν διαφόρων κατευθύνσεων τῆς συγχρόνου ἀμερικανικῆς (προτεσταντικῆς) θεολογίας (Denominationelle Theologie, Modernistische Theologie, Sociale Theologie), ἐνδιατρίβει δὲ ἰδιαιτέρως περὶ τὰ ἐπασχολοῦντα τὴν θεολογίαν ταύτην προβλήματα (σχέσις πρὸς τὴν ἐπιστήμην, ἰδίᾳ τὴν φιλοσοφίαν, προσπάθεια πρὸς δημιουργίαν νέας μορφῆς θεΐσμου, σχέσις πρὸς τὴν κοινωνικὴν κίνησιν καὶ πρὸς τὴν διαλεκτικὴν θεολογίαν). Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς προτεσταντικῆς ἀμερικανικῆς θεολογίας εἶναι ὁ πρακτικὸς αὐτῆς χαρακτήρ (ἐξυπηρέτησις τῆς Ἐκκλησίας ἀνεξαρτήτως ἰδεολογικῶν κατευθύνσεων), ἡ στενωτέρα ἀνασχόλησις περὶ τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα ἐπὶ ζημίᾳ πολλῶν τοῦ θεολογικοῦ χαρακτήρος καὶ ἡ μεγάλη ἐπ' αὐτὴν ἐπίδρασις τῆς εὐρωπαϊκῆς θεολογίας, ἥτις ὅμως δὲν ἐμποδίζει τὴν ἀμερικανικὴν ἀπὸ τοῦ νὰ διατηρῇ τὴν ἰδιόρρυθμον αὐτῆς φυσιογνωμίαν. Καθ' ὅλου δ' εἰπεῖν ἡ ἐντύπωσις ἣν ἀποκομίζει ὁ ἀναγνώστης τῆς διαφωτιστικῆς ταύτης μελέτης τοῦ κ. Keller εἶναι, ὅτι καὶ ἐν Ἀμερικῇ ὁ προτεσταντισμὸς διανύει σήμερον σοβαρωτάτην κρίσιν, εἰς ἣν προσδίδουσιν ἰδιόζουσαν ἀπόχρωσιν οἱ ὅροι τῆς συγχρόνου ἀμερικανικῆς ζωῆς καὶ δὴ καὶ ἡ οἰκονομικὴ κρίσις ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ πνευματικὴ κρίσις ἀφ' ἑτέρου.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ